

УДК 346.6

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2177>**С. Сироваткін,**здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії з юридичних наук
Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України

КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ НЕРЕЗИДЕНТАМИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Вступ. Розвиток правових основ регулювання господарських правовідносин в іноземній валюті пов'язаний зі створенням дієвого механізму валютного регулювання шляхом нормативного закріплення статусу суб'єктів (резидентів, нерезидентів), складу принципів операцій даного характеру, функцій і повноважень, покладених на органи валютного контролю, засад відповідальності у сфері порушень норм валютного законодавства тощо. Сучасні господарські правовідносини в Україні знаходяться на стадії трансформацій, що, у свою чергу, впливає на їх правове регулювання. На нинішньому етапі розвитку багато країн світу, як і Україна, мають не достатньо досконалі правові норми регулювання кредитних правовідносин у валютній сфері в тому числі між вітчизняними суб'єктами господарювання (позичальниками) та кредиторами (нерезидентами), що створює складнощі застосування законодавства. Вивчення особливостей кредитування юридичних осіб нерезидентами дозволить виділити основні проблеми та встановити шляхи їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки особливостей правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами вивчали вчені і фахівці, зокрема: М. Бушко [4], М. Долинської [1], Г. Трач [6], Кр. Кіль [7], П. Пісаревич, Е. Ковалевська [5], С. Ханін [3], В. Руденко [2] тощо. Слід відмітити відсутність

наукових розвідок у рамках зазначеної сфери в українській науковій думці з огляду на те, що нинішні проблемні аспекти розвитку даного процесу пов'язані з положеннями нормативно-правових актів, що набули чинності в Україні в 2019 р. стосовно валютного регулювання і, відповідно не здобули широкого дослідження науковцями. Встановлення основних проблем та визначення шляхів їх подолання дасть змогу забезпечення правого врегулювання в даній сфері, яке впливатиме на створення сприятливих правових умов розвитку кредитних правовідносин в іноземній валюті.

Мета статті – систематизація проблем правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами в Україні, визначення шляхів їх вирішення.

Для досягнення вказаної мети було визначено такі **завдання** дослідження, а саме: 1) визначити проблеми правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами в Україні; 2) сформулювати шляхи вирішення виокремлених проблем у рамках визначення напрямків удосконалення нормативно-правових актів у даній сфері.

Результати дослідження. Розглянемо особливості та проблеми правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами в Україні в контексті акценту на захисті прав позичальників та кредиторів (іноземних юридичних осіб).

Заслуговує на розгляд та оцінку питання встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов. Вказана вимога (потреба визначення процентних ставок за договором кредитування між вказаними категоріями учасників кредитних та валютних правовідносин) передбачена:

1) положеннями Постанови НБУ № 8 (в рамках акценту на необхідності дотримання норм Індикатору 24, яким законодавець передбачає, що повинна бути забезпечена відповідність вартості боргового зобов'язання за кредитним договором між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками) діючим ринковим умовам);

2) положеннями Постанови НБУ № 6 (стосовно посилення на необхідність передавання НБУ інформації щодо умов кредитного договору із визначеними характеристиками, яке відбувається відповідно із визначеною процедурою).

Порядок оцінки прогнозової вартості проценту за кредитами вказаної категорії певним чином визначено в Листі НБУ № Р/25-0006/2831 від 17.01.2019 р., який стосується особливостей банківського валютного нагляду та дослідження банківською установою процентних ставок за кредитними договорами з нерезидентами (щодо встановленні або невстановлення сумнівного характеру валютних операцій зазначеного типу). У зазначеному нормативному документі визначено узагальнений порядок, спрощені варіанти встановлення вказаних процентних ставок. Зокрема, вказано, що під час визначення відповідності вартості боргових зобов'язань за кредитами юридичним особам (резидентам) від кредиторів (нерезидентів) слід враховувати такі положення:

1) рівень базової складової частини, за якою буде здійснюва-

тись оцінка поточної вартості боргових зобов'язань за кредитом у валюті світового (територіального) ринку капіталів (для прикладу вказується LIBOR / облікову ставку центральних банків відповідних країн);

2) розмір додаткових різниць, які включають інтегровані оцінки суверенних ризиків України (яка є країною, яка залучає кредитні кошти), індивідуальних ризиків приватних позичальників. У зазначеному нормативному акті не пояснюється склад ризиків двох категорій, не встановлено порядку їх визначення. Слід припустити, що для таких процедур необхідна відповідна офіційна інформаційна статистична аналітична база, яка може бути керівництвом для українських позичальників;

3) у разі, коли учасники валютного кредитування даної категорії є пов'язаними особами, як орієнтир щодо забезпечення відповідності законодавець пропонує під час розрахунку процентних ставок приймати до уваги рівень доходності за єврооблігаціями, випущеними національним урядом України);

4) роз'яснення розрахунків даної категорії за прикладами, наведеними в даному нормативно-правовому акті. До складу таких прикладів віднесено чотири спрощених приклади розрахунку, які, на наш погляд, не містять вичерпної інформації щодо можливих варіантів розвитку кредитних правовідносин в зазначеній сфері, також слід зазначити, що відсутній порядок розрахунків, а подано лише результати та висновки, що не може вважатись практичним керівництвом для українських позичальників. Орієнтир на приклади розрахунку, представлені НБУ, за твердженням В. Руденка [2], не може бути прийнятним як для уповноважених осіб банків), так і для українських позичальників через невідповідність некоректності порівняльних даних, відсутність відкритості інформації для розрахунків (принципу, закладеного в ПКУ);

5) рекомендацію НБУ з боку позичальників (резидентів) здійснення інформування банків до моменту початку кредитних правовідносин, оскільки в разі виникнення проблемних ситуацій, пов'язаних із встановленням певних питань, визначень сумнівного характеру операцій, зазначені операції можуть бути ускладнені. Відповідно, до зазначеного положення можна зазначити те, що український законодавець на забезпечив створення сприятливого клімату для спрощення здійснення зазначених операцій.

Для порівняння наявного підходу до правового регулювання вказаної проблематики нами було проаналізовано аналогічний досвід Польщі. Як свідчать результати досліджень, здійснені М. Бушком [4], дані нормативно-правового регулювання вказаного напрямку в Польщі, серед основних характеристик правового регулювання за даним напрямком слід виділити, зокрема: існування контролю з боку держави в особі уповноважених банків дотримання відповідності вартості визначених зазначених боргових зобов'язань ринковим умовам; рівень базової складової, за якою буде здійснюватись оцінка поточної вартості боргових зобов'язань за кредитом у валюті світового (територіального) ринку капіталів (для прикладу вказується LIBOR, EURIBOR або простий курс, хоча на практиці може також існувати інший індекс грошового ринку, встановлений банком для даної валюти кредитора або іншої фінансової установи); розмір додаткових різниць, які пов'язані з суверенними ризиками Польщі, індивідуальними ризиками позичальників (резидентів). М. Бушко [3], Г. Трач [6], Кр. Кіль [7], П. Пісаревич, Е. Ковалевська [5] справедливо відмічають відсутність достатніх можливостей для позичальників щодо самостійного визначення вірної процентної ставки, яка б, з одного боку, відповідала ринковим умовам (стосовно можливих інфляційних

змін, які вплинуть на валютний курс і дадуть змогу чітко встановити прийнятну процентну ставку, яка б була визнана з боку держави (і уповноваженого банку) як відповідна), а з другого боку, забезпечувала б можливість дотримання власних інтересів та інтересів кредитора (нерезидента).

Керуючись досвідом України та Польщі, можемо відмітити необхідність врегулювання вказаної проблеми в контексті удосконалення розглянутих нормативно-правових актів щодо створення сприятливих правових засад розвитку зазначених правовідносин. А саме, пропонується:

1) закріпити в Постанові НБУ № 8 додаток, який би визначав правові засади регулювання механізму встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов і за якими уповноважені банки могли б оцінювати дотримання зазначених умов. У рамках вказаного додатку слід затвердити створення офіційної інформаційної статистичної аналітичної бази, що може бути керівництвом для українських позичальників під час визначення процентної ставки за кредитними договорами в іноземній валюті, і яка б містила відкриті дані для таких користувачів тільки стосовно параметрів договорів, за наповнення якої відповідали б уповноважені установи. Відповідно, вказана база може мати паперову та електронну форми. Керуючись узагальненням оціночних порівняльних критеріїв, які використовуються ДФС під час трансфертного аналізу за зіставними операціями (для операцій з кредитування), наведеним В. Руденком [2], можна запропонувати застосування цих параметрів для ведення вказаної офіційної інформаційної статистичної аналітичної бази. Зокрема, вона може містити за кожним кредитним договором в іноземній валюті такі дані: сума договору; вид іноземної валюти;

процентну ставку за кредитом; рівень фіксованої / плаваючої ставки; дату укладання певного договору; визначення терміну дії даного договору; ознаку забезпеченості (незабезпеченості) кредиту; розмір комісії (річної, за надання, за зобов'язання тощо); характер пріоритетності виконання боргового зобов'язання; ознаку пов'язаності сторін; визначення галузі промисловості; визначення кредитного рейтингу позичальника; визначення кредитного рейтингу країни;

2) усунути положення, яке передбачає необхідність здійснення інформування позичальниками уповноважених установ (банків) до моменту початку кредитних правовідносин, встановлене в Листі НБУ № Р/25-0006/2831 від 17.01.2019 р. При цьому у вищезазначеному додатку Постанови НБУ можна визначити, що український позичальник може в електронній (паперовій) формі отримати витяг щодо відповідності процентної ставки ринковим умовам і подати її під час інформування уповноважених установ (банків) щодо договорів зазначеної категорії.

Необхідно відзначити проблему невідповідності нормативно-правового регулювання прав резидентів (позичальників) України щодо відкриття рахунків за кордоном для отримання, повернення кредитних зобов'язань в іноземній валюті.

Відповідно до положень п. 3 ст. 4 Закону України «Про валюту і валютні операції» визначено, що резиденти України з огляду на певні обмеження володіють правами щодо відкриття рахунків за кордоном (в іноземних банках, проведення в їх рамках валютних операцій в тому числі кредитних. При цьому положеннями п. 1.6 Постанови НБУ № 5 встановлено, що здійснення розрахунків за зовнішньоекономічною діяльністю (в тому числі кредитуванням в іноземній валюті) слід здійснювати тільки за рахунками, відкритими в українських банках. Вказане, за справедливим твердженням дослідників [3], свідчить

про невідповідність законодавства, проблеми правового регулювання кредитних правовідносин в Україні. Вказані колізії в зазначених нормативно-правових актах не сприяють забезпеченню створенню сприятливої нормативно-правової бази за даним напрямком, ускладнюють умови господарської, фінансової діяльності українських резидентів за кордоном. Для вирішення зазначеної проблеми пропонується усунути положення п. 1.6 Постанови НБУ № 5, в якому визначено вимоги до українських резидентів здійснення розрахунків за зовнішньоекономічною діяльністю (в тому числі кредитуванням в іноземній валюті) виключно на рахунках, відкритих в українських банках.

Слід відмітити існування проблеми забезпечення зобов'язання (або підстави) клієнтами банківських установ України при купівлі іноземної валюти. Вказане передбачено положеннями п. 4 Постанови НБУ № 5. У контексті створення складнощів для клієнтів банків, в тому числі юридичних осіб (нерезидентів, які є кредиторами), що відкривають рахунки в банках України як у національній валюті (гривні), так і в іноземній валюті (без обмежень за групами класифікатору для тих суб'єктів, які не займаються інвестиційною діяльністю, відповідно, повернення кредитів та процентів за кредитами може здійснюватись на їх рахунки з боку українських позичальників) передбачено необхідність забезпечення зобов'язання (або підстави) під час купівлі іноземної валюти в Україні. Зазначене обмеження порушує інтереси нерезидента (кредитора), який, окрім захисту власних коштів, повернених позичальником, може мати власні зобов'язання зі сплати певних податків за кордоном в рамках певних часових періодів, які на певних етапах не мають документального підтвердження. Відповідно, вказане негативно впливає на оптимізацію кредитно-фінансового ринку України,

не активізує залучення іноземних компаній до кредитування українських резидентів тощо. Для вирішення зазначеної проблеми пропонуємо усунути вказану дискримінаційну норму, наведену в п. 4 Постанови НБУ № 5, яка передбачає надання окреслених підстав (зобов'язань).

Висновки. У ході дослідження здійснено визначення проблем правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами в Україні сформульовано шляхи їх вирішення. Серед основних проблем зазначеної категорії виділено, зокрема: встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов; невідповідність нормативно-правового регулювання прав резидентів (позичальників) України щодо відкриття рахунків за кордоном для отримання, повернення кредитних зобов'язань в іноземній валюті; забезпечення зобов'язання (або підстави) клієнтами банківських установ України при купівлі іноземної валюти. У рамках вирішення вказаних проблем запропоновано та обґрунтовано зміни до нормативно-правових актів стосовно усунення невідповідностей, для створення сприятливих правових засад розвитку зазначених правовідносин. Відмічено такі оптимізаційні шляхи, зокрема: закріплення в Постанові НБУ № 8 додатку, який би визначав правові засади регулювання механізму встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов і за якими уповноважені банки могли б оцінювати дотримання зазначених умов; затвердження створення офіційної інформаційної статистичної аналітичної бази, що може бути керівництвом для українських позичальників під час визначення процентної ставки за кредитними договорами

в іноземній валюті і яка б містила відкриті дані для таких користувачів тільки стосовно параметрів договорів, за наповнення якої відповідали б уповноважені установи; усунення положення, яке передбачає необхідність здійснення інформування позичальниками уповноважених установ (банків) до моменту початку кредитних правовідносин, встановлене в Листі НБУ № Р/25-0006/2831 від 17.01.2019 р.; усунення положення п. 1.6 Постанови НБУ № 5, в якому визначено вимоги до українських резидентів здійснення розрахунків за зовнішньоекономічною діяльністю (в тому числі кредитуванням в іноземній валюті) виключно на рахунках, відкритих в українських банках; усунення дискримінаційної норми, наведеної в п. 4 Постанови НБУ № 5, яка передбачає надання необхідності забезпечення зобов'язання (або підстави) при купівлі іноземної валюти в Україні.

У статті здійснено визначення проблем правового регулювання питання кредитування юридичних осіб нерезидентами в Україні, сформульовано шляхи їх вирішення. Визначено, що серед основних проблем зазначеної категорії виділено: встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов; невідповідність нормативно-правового регулювання прав резидентів (позичальників) України щодо відкриття рахунків за кордоном для отримання, повернення кредитних зобов'язань в іноземній валюті; забезпечення зобов'язання (або підстави) клієнтами банківських установ України при купівлі іноземної валюти. У рамках вирішення вказаних проблем запропоновано та обґрунтовано зміни до нормативно-правових актів стосовно усунення невідпо-

відностей, для створення сприятливих правових засад розвитку зазначених правовідносин. Відмічено такі оптимізаційні шляхи, зокрема: закріплення в Постанові НБУ № 8 додатку, який би визначав правові засади регулювання механізму встановлення процентних ставок за кредитними договорами між кредиторами (нерезидентами) та юридичними особами (позичальниками), які б відповідали вимогам ринкових умов і за якими уповноважені банки могли б оцінювати дотримання зазначених умов; затвердження створення офіційної інформаційної статистичної аналітичної бази, що може бути керівництвом для українських позичальників під час визначення процентної ставки за кредитними договорами в іноземній валюті і яка б містила відкриті дані для таких користувачів тільки стосовно параметрів договорів, за наповнення якої відповідали б уповноважені установи; усунення положення, яке передбачає необхідність здійснення інформування позичальниками уповноважених установ (банків) до моменту початку кредитних правовідносин, встановлене в Листі НБУ № Р/25-0006/2831 від 17.01.2019 р.; усунення положення п. 1.6 Постанови НБУ № 5, в якому визначено вимоги до українських резидентів, здійснення розрахунків за зовнішньоекономічною діяльністю (в тому числі кредитуванням в іноземній валюті) виключно на рахунках, відкритих в українських банках; усунення дискримінаційної норми, наведеної в п. 4 Постанови НБУ № 5, яка передбачає надання необхідність забезпечення зобов'язання (або підстави) при купівлі іноземної валюти в Україні.

Ключові слова: іноземна валюта, нерезиденти, кредитування, правове регулювання, процентні ставки.

Syrovatkin S. Crediting of legal entities by non-residents: problems of legal adjusting in Ukraine

The article identifies the problems of legal regulation of lending to legal entities by non-residents in Ukraine, formulates ways to solve them. It is determined that among the main problems of this category are: setting interest rates on loan agreements between creditors (non-residents) and legal entities (borrowers) that would meet the requirements of market conditions; inconsistency of normative-legal regulation of the rights of residents (borrowers) of Ukraine regarding opening of accounts abroad for receiving, repayment of credit obligations in foreign currency; securing obligations (or grounds) by customers of banking institutions of Ukraine when buying foreign currency. As part of the solution of these problems, proposed and substantiated changes to regulations to eliminate inconsistencies, to create a favorable legal framework for the development of these legal relations. The following optimization ways are noted, in particular: enshrining in the NBU Resolution № 8 an annex that would determine the legal basis for regulating the mechanism for setting interest rates on credit agreements between creditors (non-residents) and legal entities (borrowers) that would meet market conditions and authorized banks could assess compliance with these conditions; approval of the creation of an official statistical information analytical database, which can be a guide for Ukrainian borrowers in determining the interest rate on foreign currency loan agreements, and which would contain open data for such users only on the parameters of agreements, which would be responsible for authorized institutions; elimination of the provision that provides for the need to inform borrowers of authorized institutions (banks)

before the start of credit relations, established in the Letter of the NBU №R/25-0006/2831 dated 17.01.2019; elimination of the provision of item 1.6 of the Resolution of the NBU № 5, which defines the requirements for Ukrainian residents to make payments for foreign economic activity (including lending in foreign currency) exclusively on accounts opened in Ukrainian banks; elimination of the discriminatory norm specified in item 4 of the Resolution of the NBU № 5, which provides for the provision of the need to secure an obligation (or grounds) for the purchase of foreign currency in Ukraine.

Key words: foreign currency, non-residents, crediting, legal regulation, interest rates.

Література

1. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / за заг. ред.

М.С. Долинської. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.

2. Руденко В. Валютні запозичення у світлі BEPS-перспективи. URL : <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-ved-i-valyutnye-operacii-7-valyutnye-zaimstvovaniya-u-svete-beps-perspektivy> (дата звернення: 20.08.2020).

3. Ханін С. Валютне регулювання. URL : <https://pravo.ua/valjutne-reaguivannja> (дата звернення: 20.08.2020).

4. Buszko M. Ryzyko kredytów walutowych i metody jego ograniczenia na polskim rynku finansowym. *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*. 2010. № 1(3). S. 7–21.

5. Pisarewicz P., Kowalewska E. Wybrane zagadnienia regulacji prawa bankowego i nadzoru nad rynkiem finansowym w kontekście praktyki ochrony klientów sektora bankowego. *Zarządzanie i Finanse Journal of Management and Finance*. 2017. Vol. 15, No. 2/1. S. 29–48.

6. Tracz G. Kredyt jako typ umowy. *Transformacje prawa prywatnego*. 2019. No. 4. S. 81–138.

7. *Wybrane problemy współczesnej bankowości* / red. Kr. Kil. Kraków: Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2019, 156 s.

